



Воронешки државен универзитет
Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија

Воронежский государственный университет
Россия

Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија

Voronezh State University
Russia

Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

I

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октoбpя 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021



Воронежский государственный университет
Воронежский государственный университет
Россия
Voronezh State University
Russia

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип,
С. Македонија
Универзитет имени Гоце Делчева, г. Штип,
С. Македонија
Goce Delcev University in Stip,
N. Macedonia

Шестая международная научная
конференция

Шеста меѓународна научна
конференција

Sixth International Scientific Conference

ФИЛКО FILKO

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

ФИЛОЛОГИЈА, КУЛТУРА И ОБРАЗОВАНИЕ

PHILOLOGY, CULTURE AND EDUCATION

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ СБОРНИК СТАТЕЙ CONFERENCE PROCEEDINGS

18-19 октjабрjа 2021 / 18-19 октомври 2021 / 18-19 October 2021

ЗБОРНИК НА ТРУДОВИ
СБОРНИК СТАТЕЙ
CONFERENCE PROCEEDINGS

ФИЛКО
FILKO

CIP - Каталогизација во публикација
Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

80(062)
821.163.3.09(062)

ЗБОРНИК на трудови [Електронски извор] / Шестата меѓународна научна конференција ФИЛКО филологија, култура, и образование, 18-19 октомври 2021 = Сборник статей / Шестая международная научная конференция ФИЛКО филология, культура и образование, 18-19 октября 2021 = Conference proceedings / Sixth International scientific conference FILKO philology, culture and education, 18-19 October 2021 ; [главен и одговорен уредник Драгана Кузмановска]. - Штип : Универзитет "Гоце Делчев", 2022

Начин на пристапување (URL):
<https://js.ugd.edu.mk/index.php/fe/issue/view/289>. - Текст во ПДФ формат, содржи 295 стр., илустр. - Наслов превземен од екранот. - Трудови на мак., рус. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот. - Библиографија кон трудовите

ISBN 978-608-244-871-8

а) Филологија -- Собири б) Македонска книжевност -- Компаративни студии -- Собири в) Англиска книжевност -- Компаративни студии -- Собири г) Руска книжевност -- Компаративни студии -- Собири д) Високо образование -- Онлајн-настава -- Ковид -- Собири

COBISS.MK-ID 56582405

ОРГАНИЗАЦИСКИ КОМИТЕТ

Жана Грачева, Филолошки факултет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филолошки факултет при УГД
Татјана А. Тернова, Филолошки факултет при ВГУ
Весна Коцева, Филолошки факултет при УГД
Генадиј Ф. Коваљов, Филолошки факултет при ВГУ
Ана Витанова Рингачева, Филолошки факултет при УГД
Лариса В. Рибачева, Филолошки факултет при ВГУ
Костадин Голаков, Филолошки факултет при УГД

МЕЃУНАРОДЕН ПРОГРАМСКИ КОМИТЕТ

Драгана Кузмановска (С. Македонија)
Даниела Коцева (С. Македонија)
Светлана Јакимовска (С. Македонија)
Ева Ѓорѓиевска (С. Македонија)
Ана Витанова Рингачева (С. Македонија)
Силвана Симоска (С. Македонија)
Татјана Стојановска Иванова (С. Македонија)
Лариса В. Рибачева (Русија)
Софија Заболотнаја (Русија)
Татјана А. Тернова (Русија)
Татјана Атанасоска (Австрија)
Олег Н. Фенчук (Белорусија)
Јулиа Дончева (Бугарија)
Мадлен Данова (Бугарија)
Билјана Мариќ (Босна и Херцеговина)
Душко Певуља (Босна и Херцеговина)
Волф Ошлис (Германија)
Волфганг Моч (Германија)
Габриела Б. Клајн (Италија)
Михал Ванке (Полска)
Мајкл Рокланд (САД)
Даниела Костадиновиќ (Србија)
Милутин Ѓуричковиќ (Србија)
Селена Станковиќ (Србија)
Тамара Валчик-Булиќ (Србија)
Ахмед Ѓуншен (Турција)
Нецати Демир (Турција)
Шерифе Сехер Ерол Чал'шкан (Турција)
Карин Руке-Брутен (Франција)
Танван Тонтат (Франција)

Технички секретар

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главен и одговорен уредник

Драгана Кузмановска

Јазично уредување

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонски јазик)
Марјана Розенфелд (руски јазик)
Биљана Иванова (англиски јазик)
Снежана Кирова (англиски јазик)
Татјана Уланска (англиски јазик)

Техничко уредување

Кире Зафиров

Адреса на организацискиот комитет:

Воронешки државен универзитет

Филолошки факултет

г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Русија

Универзитет „Гоце Делчев“ – Штип

Филолошки факултет

ул. „Крсте Мисирков“ бр. 10-А

Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. Македонија

Е-пошта: filko.conference@gmail.com

Веб-страница: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Година на издавање и печатење - 2022

Место на издавање - Штип

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ

Жанна Грачева, Филологический факультет при ВГУ
Драгана Кузмановска, Филологический факультет при УГД
Татьяна А. Тернова, Филологический факультет при ВГУ
Весна Коцева, Филологический факультет при УГД
Геннадий Ф. Ковалев, Филологический факультет при ВГУ
Ана Витанова-Рингачева, Филологический факультет при УГД
Лариса В. Рыбачева, Филологический факультет при ВГУ
Костадин Голаков, Филологический факультет при УГД

МЕЖДУНАРОДНАЯ РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Драгана Кузмановска (С. Македония)
Даниела Коцева (С. Македония)
Светлана Якимовска (С. Македония)
Ева Ѓергиевска (С. Македония)
Ана Витанова-Рингачева (С. Македония)
Силвана Симоска (С. Македония)
Татьяна Стояновска-Иванова (С. Македония)
Лариса В. Рыбачева (Россия)
Софья Заболотная (Россия)
Татьяна А. Тернова (Россия)
Татяна Атанасоска (Австрия)
Олег Н. Фенчук (Беларусь)
Мадлен Данова (Болгария)
Юлиа Дончева (Болгария)
Биляна Марич (Босния и Херцеговина)
Душко Певуля (Босния и Херцеговина)
Вольф Ошлис (Германия)
Волфганг Моч (Германия)
Габриелла Б. Клейн (Италия)
Михал Ванке (Польша)
Майкл Рокланд (США)
Даниела Костадинович (Сербия)
Милутин Джуричкович (Сербия)
Селена Станкович (Сербия)
Тамара Валчич-Булич (Сербия)
Ахмед Гюншен (Турция)
Неджати Демир (Турция)
Шерифе Сехер Эрол Чал'шкан (Турция)
Карин Рукэ-Брутэн (Франция)
Танван Тонтат (Франция)

Ученый секретарь

Ирина Аржанова
Наташа Сарафова

Главный редактор

Драгана Кузмановска

Языковая редакция

Даница Атанасовска-Гаврилова (македонский язык)
Марьяна Розенфельд (русский язык)
Бильяна Иванова (английский язык)
Снежана Кирова (английский язык)
Татьяна Уланска (английский язык)

Техническое редактирование

Кире Зафиров

Адрес организационного комитета

Воронежский государственный университет
Филологический факультет
г. Воронеж, пл. Ленина, 10, корпус 2, к. 34, Россия

Университет им. Гоце Делчева – Штип

Филологический факультет
ул. „Крсте Мисирков“ д. 10-А
Пош. фах 201, Штип - 2000, Р. С. Македония

Э-почта: filko.conference@gmail.com

Веб-сайт: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Год издания и печати - 2022

Место публикации - Штип

EDITORIAL STAFF

Zhanna Gracheva, Faculty of Philology, VGU
Dragana Kuzmanovska, Faculty of Philology, UGD
Tatyana A. Ternova, Faculty of Philology, VGU
Vesna Koceva, Faculty of Philology, UGD
Genadiy F. Kovalyov, Faculty of Philology, VGU
Ana Vitanova Ringacheva, Faculty of Philology, UGD
Larisa V. Rybatcheva, Faculty of Philology, VGU
Kostadin Golakov, Faculty of Philology, UGD

INTERNATIONAL EDITORIAL BOARD

Dragana Kuzmanovska (N. Macedonia)
Daniela Koceva (N. Macedonia)
Svetlana Jakimovska (N. Macedonia)
Eva Gjorgjievska (Macedonia)
Ana Vitanova Ringacheva (N. Macedonia)
Silvana Simoska (N. Macedonia)
Tatjana Stojanovska-Ivanova (N. Macedonia)
Larisa V. Rybatcheva (Russia)
Sofya Zabolotnaya (Russia)
Tatyana A. Ternova (Russia)
Tatjana Atanasoska (Austria)
Oleg N. Fenchuk (Belarus)
Biljana Maric (Bosnia and Herzegovina)
Dushko Pevulja (Bosnia and Herzegovina)
Madlen Doncheva (Bulgaria)
Yulia Doncheva (Bulgaria)
Karine Rouquet-Brutin (France)
That Thanh-Vân Ton (France)
Wolf Ochlies (Germany)
Wolfgang Motch (Germany)
Gabriella B. Klein (Italy)
Michal Wanke (Poland)
Danijela Kostadinovic (Serbia)
Milutin Djurichkovic (Serbia)
Selen Stankovic (Serbia)
Tamara Valchic-Bulic (Serbia)
Ahmed Gunshen (Turkey)
Necati Demir (Turkey)
Şerife Seher Erol Çalışkan (Turkey)
Michael Rockland (USA)

Conference secretary

Irina Arzhanova
Natasha Sarafova

Editor in Chief

Dragana Kuzmanovska

Language editor

Danica Atanasovska-Gavrilova (Macedonian)
Maryana Rozenfeld (Russian)
Biljana Ivanova (English)
Snezana Kirova (English)
Tatjana Ulanska (English)

Technical editing

Kire Zafirov

Address of the Organizational Committee

Voronezh State University

Faculty of Philology

10 pl. Lenina, Voronezh, 394006, Russia

Goce Delcev University - Stip

Faulty of Philology

Krste Misirkov St. 10-A

PO Box 201, Stip - 2000, Republic of Macedonia

E-mail: filko.conference@gmail.com

Web-site: <http://js.ugd.edu.mk./index.php/fe>

Year of publication - 2022

Place of publication - Stip

СОДРЖИНА / СОДЕРЖАНИЕ / CONTENT

1. Adili Bujar, Petrovska Sonja and Xhambazi Gzim - GENDER AND LEVEL OF TEACHERS' KNOWLEDGE ON KEY FEATURES OF INTERCULTURAL EDUCATION.....	13
2. Čeklić Nina S. - CONCEPTUAL POSITION AS A COMPOSITION PRINCIPLE IN REMNANTS OF THE WORLD BY IGOR MAROJEVIĆ.....	23
3. Gjorgjeva Ivana, Jankova Alagjozovska Natka - ANGELA CARTER'S BLOODY CHAMBER IN RELATION TO THE SECOND WAVE FEMINISM	31
4. Iliev Krste, Pop Zarijeva Natalija, Krsteva Marija, Donev Dragan - THE NOTION OF BANISHMENT IN SHAKESPEARE'S PLAYS	39
5. Ivanova Biljana, Kuzmanovska Dragana, Kirova Snezana - FOREIGN LANGUAGE ACQUISITION IN SCHOOLS	45
6. Јованова-Митковска Снежана - КВАЛИТАТИВНАТА МЕТОДОЛОГИЈА И НЕЈЗИНАТА ПРИМЕНА ВО ОПШТЕСТВЕНИТЕ И ХУМАНИСТИЧКИТЕ НАУКИ	49
7. Крстев Марија, Донеv Драган, Поп Зариева Наталија, Илиев Крсте HEMINGWAY IN HEMINGWAY'S GIRL.....	59
8. Kujundžić Maja, Čeklić Nina - SOCILINGUISTIC USE OF THE PASSIVE IN TWO 19TH CENTURY BRITISH NOVELS	65
9. Vangelov Nikola - INTERCULTURAL CHARACTERISTICS OF DIGITAL MARKETING	75
10. Антониевски Горан, Асани Агим - КАРАКТЕРИСТИКИ НА ГАСТРОНОМИЈАТА ВО ПОЛОШКИОТ РЕГИОН.....	83
11. Аржанова Ирина - СУЩНОСТЬ ЧЕЛОВЕКА И ИДЕАЛЫ ЖИЗНИ У СЛАВЯН.....	91
12. Арязмова Ольга Витальевна - ЛИТЕРАТУРНЫЙ ТРАВЕЛОГ В ЛИНГВОКУЛЬТУРНОМ ИЗМЕРЕНИИ (на материале «Африканской книги» А. М. Стесина).....	99
13. Bangoji Salija -TEACHER COMPETENCIES FOR THE KNOWLEDGE SOCIETY	105
14. Василевская Анастасия - РАБОТА С ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ДЕТАЛЬЮ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ.....	113
15. Витанова-Рингачева Ана, Мицева Сузана ЈУРУЦИТЕ – МАКЕДОНСКИТЕ АМИШИ.....	117
16. Гальцова Дарья - СИНОНИМИЧЕСКИЕ СООТВЕТСТВИЯ В НАИМЕНОВАНИЯХ ОВРАГОВ (НА МАТЕРИАЛЕ ВОРОНЕЖСКИХ ГОВОРОВ)	123
17. Гладышева Светлана - КНИГОИЗДАТЕЛЬСТВО «СЛОВО» В СОЦИОКУЛЬТУРНОМ ПРОСТРАНСТВЕ РУССКОГО ЗАРУБЕЖЬЯ.....	129
18. Голаков Костадин, Методијески Дејан - КАРАКТЕРИСТИКИ НА РУСКАТА ГАСТРОНОМИЈА.....	135
19. Грачева Жанна, Ганделидзе Диана - ЯЗЫКОВАЯ МОДА В РОССИИ НАЧАЛА XXI ВЕКА.....	143

20. Гркова-Беадер Марија - ПРАВОПИСОТ ВО НАСТАВАТА ПО МАКЕДОНСКИ ЈАЗИК ВО ОСНОВНОТО ОБРАЗОВАНИЕ	155
21. Денкова Јованка - БЕГСТВО ВО/ОД ВИРТУЕЛНАТА РЕАЛНОСТ НА СОНИШТАТА	165
22. Ђуричковић Милутин - РУСКА ДРАМА ЗА ДЕЦУ И МЛАДЕ НА СРПСКОМ ЈЕЗИКУ	175
23. Донев Драган, Поп Зариева Наталија, Костова Кристина, Илиев Крсте ИГИТАЛНИТЕ НОМАДИ КАКО КУЛТУРОЛОШКИ ФЕНОМЕН ВО СОВРЕМЕНОТО ОПШТЕСТВО.....	185
24. Иљина Татьяна, Моу Шужань - ОСОБЕННОСТИ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ В РОССИИ И КИТАЕ.....	191
25. Иванов Стефан, Мартиновска Банде Цвета, Ивановска Билјана ОБРАБОТКА НА ПРИРОДЕН ЈАЗИК СО ТЕХНИКИ НА МАШИНСКО УЧЕЊЕ	197
26. Ивановска Билјана, Џафери Ѓзим - ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ И НИВНАТА ПОВРЗАНОСТ СО УЧТИВОСТА ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗАТА	203
27. Карначук Ирина - КЛАССИЧЕСКАЯ ЛИТЕРАТУРА КАК СПОСОБ СОХРАНЕНИЯ НРАВСТВЕННОСТИ НА УРОКАХ ЛИТЕРАТУРЫ В СРЕДНЕЙ ШКОЛЕ	209
28. Ковилоски Славчо - ЗА ПОСТОЕЊЕТО НА МАКЕДОНСКАТА КНИЖЕВНА КРИТИКА ВО XIX ВЕК	213
29. Косяков Сергей - ИСТОРИЯ ПОПЕЧИТЕЛЬСТВА О СЛЕПЫХ И БИБЛИОТЕЧНОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ НЕЗРЯЧИХ В ВОРОНЕЖСКОЙ ОБЛАСТИ	221
30. Котев Иван - ПРАВДАТА И НЕПРАВДАТА ВО ФОЛКЛОРОТ (Во македонските народни песни, приказни и кратките жанри)	227
31. Мелкадзе Нанули - ЗАСТОЛЪЕ КАК ФРАГМЕНТ ГРУЗИНСКОЙ ЯЗЫКОВОЙ КАРТИНЫ МИРА	237
32. Младеновска-Ристовска Катерина - КУЛТОТ НА ВОДАТА ВО РЕЛИГИЈАТА НА АНТИЧКИТЕ МАКЕДОНЦИ.....	245
33. Нагина Ксения - ОБ УЧЕБНЫХ ПОСОБИЯХ В ВЫСШЕЙ ШКОЛЕ: ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ ТВОРЧЕСТВА Л. ТОЛСТОГО	253
34. Негриевска Надица - СИНТАКСИЧКИ ФУНКЦИИ НА ПРОСТИТЕ ПРЕДЛОЗИ ВО ИТАЛИЈАНСКИОТ ЈАЗИК И НИВНИТЕ МОЖНИ ЕКВИВАЛЕНТИ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК.....	261
35. Пигунова Ксения - СПОСОБЫ ОРГАНИЗАЦИИ ПРОСТРАНСТВЕННО-ВРЕМЕННОЙ КАРТИНЫ МИРА В РОМАНЕ ЕВГЕНИЯ ВОДОЛАЗКИНА «ЛАВР».....	271
36. Попов Сергей - ДИАЛЕКТНАЯ ГЕОГРАФИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА В РЕГИОНАЛЬНОЙ ТОПОНИМИИ РОССИИ	279
37. Рогич Петја -БУГАРСКИОТ, МАКЕДОНСКИОТ И СРПСКИОТ ЈАЗИК – СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ.....	283
38. Сарафова Наташа - РАДИКАЛНООСЛОБОДИТЕЛНИОТ ФЕМИНИЗАМ ВО ДЕЛАТА НА АНГЕЛА КАРТЕР	291
39. Саздова Викторија, Ивановска Билјана - ЈАЗИЧНИТЕ ЕДИНИЦИ СО ПОЗИТИВЕН ЕМОЦИОНАЛЕН ПРИЗНАК ВО ЈАЗИЧНИОТ ПАР ГЕРМАНСКИ-МАКЕДОНСКИ	299

40. Стојановска-Стефанова Анета, Рунчева-Тасев Христина, Магдинчева Шопова Марија - КОМУНИКАЦИСКИ ПРЕДИЗВИЦИ ВО МУЛТИКУЛТУРНИТЕ ОПШТЕСТВА.....	307
41. Тасевска Марица - ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ГЕРМАНСКИ ЈАЗИК ВО ВРЕМЕ НА ПАНДЕМИЈА. ИСКУСТВА И ПРЕДИЗВИЦИ.....	315
42. Тернова Татјана, Фролова Анна - РЕПРЕЗЕНТАЦИЈА ПАМЈАТИ В ПОЕЗИИ ОКСАНЫ ВАСЯКИНОЙ	321
43. Ткаченко Дмитрий - ИНКЛЮЗИВНОЕ ОБРАЗОВАНИЕ В РОССИИ В КОНТЕКСТЕ ЕВРОПЕЙСКОГО ОПЫТА	327
44. Ткаченко Татјана - ОПЫТ ОБРАЩЕНИЯ К СЛАВЯНСКИМ ЯЗЫКАМ НА ЗАНЯТИЯХ ПО РУССКОМУ ЯЗЫКУ В СПОРТИВНОМ ВУЗЕ	333
45. Тодорова Марија, Уланска Татјана - ПЕРЦЕПЦИЈАТА НА СТУДЕНТИТЕ ЗА ОНЛАЈН НАСТАВАТА ПО ШПАНСКИ И АНГЛИСКИ ЈАЗИК ВО УСЛОВИ НА ПАНДЕМИЈА	339
46. Урумова-Марковска Славица - ТЕХНОЛОГИЈАТА ВО ОБРАЗОВАНИЕТО КАКО ПРЕДИЗВИК ЗА ЗДРАВ ДЕТСКИ РАЗВОЈ	347
47. Цацков Оливер - МОРАВСКАТА МИСИЈА НА КИРИЛ И МЕТОДИЈА ЗНАЧАЕН ФАКТОР ЗА СЛОВЕНСКАТА ПИСМЕНОСТ.....	355
48. Шутаров Васко - СПЕЦИФИКИ НА МАКЕДОНСКАТА КУЛТУРНА ДИПЛОМАТИЈА	363

ГОВОРНИТЕ ЧИНОВИ И НИВНАТА ПОВРЗАНОСТ СО УЧТИВОСТА ВО ВРЕМЕ НА КОРОНА КРИЗАТА

¹Билјана Ивановска

²Гзим Џафери

¹Филолошки факултет, Универзитет „Гоце Делчев“, Штип

²Факултет за јазици, култури и комуникации, УЈИЕ, Тетово

e-mail: biljana.ivanovska@ugd.edu.mk

e-mail: g.xhaferi@seeu.edu.mk

Апстракт

Со овој труд се прави обид да се прикажат експресивните говорни чинови и нивната поврзаност со одредени општествено-културни норми, посебно со феноменот на учтивоста во време на корона кризата. Според Серл (Searle 1979), во зависност од илокуциската сила што ја пренесуваат, говорните чинови се класификуваат во пет групи: асертивни, комисивни, директивни, експресивни и декларативни говорни чинови. Во овој труд се задржуваме на експресивните говорни чинови. Сложеноста на говорните чинови е нивната основна карактеристика што ги наведува истражувачите да полемизираат околу фактот дека илокуциската моќ на експресивните говорни чинови е да изразат психолошка состојба која е предадена преку искреноста за состојбата на односите помеѓу соговорниците одредени во пропозициска содржина на изразот. Втора карактеристика на експресивните говорни чинови е нивниот недостаток во совпаѓањето помеѓу зборовите и светот на говорителот, бидејќи говорителот преку изразот што го користи се обраќа од својот внатрешен свет и неговата интенција и став ги насочува кон надворешниот свет. Овие две карактеристики на експресивните говорни чинови во поврзаност со феноменот на учтивоста се прикажани во овој труд.

Клучни зборови: *говорни чинови, учтивост, илокуциска моќ, пропозициска содржина, корона криза*

1. Вовед

Говорните чинови можат да бидат различно дефинирани и да се анализираат од различни аспекти. Говорителите и нивните соговорници употребуваат различни изрази, а со тоа и стратегии, за да ја изразат и пренесат својата намера и одредени пораки до комуникантите, бидејќи тие не секогаш го мислат тоа што го кажуваат и не секогаш го кажуваат тоа што го мислат. Традиционално гледано, говорните чинови вообичаено се разгледуваат како комуникациски активности кои се во поврзаност со намерата на говорникот и толкувањето на соговорникот во одредена ситуација, според одредени социјални конвенции (Allwood, 1977). Концептот на говорните чинови се заснова врз претпоставката дека со јазикот се вршат одредени дејства, па оттука Теоријата за говорните чинови се занимава со тоа што всушност говорителите прават со јазикот, т.е. со зборовите во јазичниот систем (doing things with words). Комплексноста на овие комуникативни активности

покрена жестока дебата помеѓу истражувачите. Серл (1969, 1975) има прилично монолитно толкување за говорните чинови и тој припаѓа на онаа група истражувачи кои ги разгледуваат говорните чинови од гледна точка на изразот на говорителот (т.е. илокуциската сила на изразот), игнорирајќи ја реакцијата од страна на соговорникот (на пример, перлокуционата сила). Од друга страна пак, постојат истражувачи, како на пример Виганд (Weigand 2010), кои се спротивставуваат на гледиштето на Серл со тоа што тие се определуваат за повеќе меѓусебно разбирање кое се фокусира на тоа како одредени секвенци од говорниот израз на говорникот и соговорникот подеднакво влијаат во процесот на продукцијата и разбирањето на исказот. Всушност, овој подоцнежен пристап за говорните чинови е нешто што предизвикува размислување со тоа што експресивните говорни чинови (на пример, *желбите*) треба да се сфатат дека имаат две неопходни и неразделни страни кои не можат да постојат една без друга; и двата аспекти треба подеднакво да се земат во предвид. Според Серл (Searle 1979), зависно од илокуциската сила што ја пренесуваат, говорните чинови се класифицираат во пет групи: асертивни, комисивни, директивни, експресивни и декларативни говорни чинови. Експресивните говорни чинови се искази со кои говорителот го изразува својот субјективен став/однос кон одреден настан. За овие видови говорни чинови често се пишува дека не нанесуваат некаква значителна промена на фактичката ситуација, односно со нивно изговарање не се менува речиси ништо во реалниот свет. На пример, доколку ненамерно нанесеме некому одредена штета/неправда, велиме: „Извини!/Sorry/Pardon/ Entschuldigung/Verzeihung“, иако знаеме дека овој говорен чин нема да ја смени фактичката состојба. Меѓутоа, општествените и социо-културните норми налагаат честа употреба на експресивни говорни чинови во секојдневниот говор бидејќи преку нив се пренесуваат чувствата (а со тоа и внатрешниот свет) на говорителите. Освен извинувањата, во групата на експресивни говорни чинови спаѓаат говорните чинови, како: *колнење, давање и примање комплименти, пофалување, поздравување* итн.

2. Говорните чинови и феноменот на учтивоста

Говорните чинови што го загрозуваат лицето спаѓаат во една од четирите категории на говорните чинови според класификацијата на Серл (Searle 1979) базирана на илокуциската сила: -извинување, исмејување, признавање на вина, критикување, несогласување, согласување, спротивставување, емотивна реакција, фалење, изразување восхит, преземање одговорност и самопотценување. Со други зборови, ако говорникот изговори: *Ви посакувам брзо закрепнување (Ich wünsche Ihnen gute Besserung)*, таков израз може да се разгледува како некомплетен говорен чин, сè додека соговорникот не реагира на овој илокуциски чин со можен одговор: *Ви благодарам. (Danke)*. Тезата е дека говорниот чин е збир на илокуциската сила и перлокуцискиот ефект што влијаат заедно за да се произведе целосно значенски исказ. Наместо да го сметаме слушателот за пасивен и наивен соговорник чиј директна улога е да дејствува на она што е изговорено од говорникот, треба да се разгледува слушателот како втора половина на говорен чин без кој исказот би бил бесмислен. (Tsoumou 2020)

Според Остин (Austin 1975), освен сложеноста на говорните чинови, истражувачите полемизираат околу фактот дека илокуциската моќ на експресивните

говорни чинови е да изразат психолошка состојба која е одредена во искреноста за состојбата на односите изразена преку пропозициската содржина (Searle 1976, Norrick 1978, Maíz-Arévalo 2017). Со други зборови, експресивните говорни чинови го изразуваат внатрешниот свет како и состојбата на размислување, односите и чувствата кои се предизвикани од емоциите кај корисниците на еден јазик. Освен тоа, експресивните говорни чинови се природни по својот израз и имаат, воглавно, две форми. Од една страна, постојат експресивни говорни чинови во чиј центар се става говорникот (Виганд ги нарекува емотивни), како на пример изразување радост. Од друга страна, постојат експресивни говорни чинови во чиј центар се наоѓа соговорникот – како што е изразување сочувство. Додека мотивите кои се концентрирани на говорникот се фокусираат врз емоциите на говорникот: на неговата/нејзината емоционална инволвираност во изразот и нивната функција е да изразат или изјават емоции, експресивните говорни чинови насочени кон соговорникот (изразување благодарност, честитање, извинување, изразување сожалување или комплименти) најчесто се насочени кон зачувување на позитивното лице на соговорникот (Maíz-Arévalo, 2017).

Лич, кој се јавува како истакнат прагматичар во лингвистиката (Leech 1983), пишува дека доколку говорителите би можеле да изберат дали во конверзацијата ќе бидат кооперативни или учтиви, повеќето би избрале да бидат учтиви. Затоа, учтивоста претставува важен елемент во прагматичките проучувања и многу автори се согласуваат дека учтивоста влијае врз тоа како се остварува кооперативноста.

Теоријата за учтивоста прикажана од Браун и Левинсон (Brown & Levinson 1987) е една од најексплоатираниите теоретски поставки и е најпозната теорија која го обработува феноменот на учтивоста. Се работи воедно за теорија во која се тргнува од концептот на лице, поточно образ (*engl. face*), а која е наменета за јавноста. Како термин е позајмен од Гофман (Goffman 1967), кој лицето го сфаќа како слика што говорителот ја создава за себеси, а е наменета за другите. Овој термин приближно може да се концептуализира како самопочит, општествен идентитет, или јавна слика на една личност. Оваа јавна слика на индивидуата може да биде повредена со зборови, односно со некои говорни чинови. Затоа, учтивоста се сфаќа како акција или дејство на говорителот да го неутрализира негативниот ефект на говорните чинови со кои се загрозува лицето на говорителот.

Следејќи ги овие ставови Хеверкеит (Haverkate 1993, 149-150), истакнува дека „експресивните говорни чинови насочени кон соговорникот ги надминуваат по број оние говорни чинови кои се насочени кон говорникот, главно поради функцијата на учтивост која тие со себе ја носат, дури и кога оригиналниот емоционален контекст е делумно присутен.“ Целта на овие социјално изразени експресивни говорни чинови (познати како декларативни кај Виганд), е формирање на социјален извештај со средства на конвенционална учтивост како рутински практики на однесување што може, но и не мора да изразат искрени чувства. (Weigand 2010, Maíz-Arévalo 2017)

Ова нè води до природата на учтивоста/неучтивоста „сама по себе“. Неодамнешните истражувања полемизираат околу фактот дека разбирањето на учтивоста е комплексен процес (Culpeper et.al. 2017, Haugh & Watanabe 2017). Некои научници, како Елен (Eelen 2001) се обидуваат да ја дефинираат учти-

воста како здрав разум бидејќи ја разбираат учтивоста во смисла на соодветно однесување што не е ограничена на јазикот, но може да вклучи вербално и невербално однесување. Други научници како Спенсер-Оти (Spencer-Oatey 2008), имаат повеќе интеракциски поглед на учтивоста и истата ја дефинираат како систем на меѓучовечки релации кој е создаден да ја олесни интеракцијата со намалување на можноста за конфликт и конфронтација што е својствена во сите човечки општења и комуникации.

Елен (Eelen 2001) наведува дека најголем дел од луѓето ја подразбираат учтивоста како чин на задржување на отворена врата за да влезе одредена личност, или пак поздравување со мавтање на дланката, кимнување со главата и сл. На пример, коментарот за посакување некому добро здравје и закрепнување и емпатија се контекстуално немаркирани реакции кои се очекуваат во контекстот, на пример кога личноста е заразена со ковид-19. Таква немаркирана реакција спаѓа во максимата на великодушност и емпатија, како втора од шесте максими на Лич што се однесува на учтивоста. Ако говорникот се зарази со ваква животнo-загрозувачка и инефективна болест како што е короната, општествените очекувања бараат изрази на сочувство во смисла на изразување на благосостојба и добро здравје на говорникот, што може да доведе до подобра општествена релација помеѓу соговорниците. Отсуството на великодушност во контекст на смртоносно заболување најчесто може да резултира до конфликт. Неучтивоста, од друга страна, е релативно нова област на истражување, која се развива како последица на неуспехот на класичните теории за учтивоста за стратегиите кои го загрозуваат лицето на соговорникот. Повеќето од теориите се фокусираат на теориите за учтивост отколку на теориите за неучтивост. (Holmes & Schnurr 2005, Locher & Watts 2005, Spencer-Oatey 2008).

Корелацијата помеѓу експресивните говорни чинови и учтивоста е многу важна. Ако изразот опишан погоре (*Ich wünsche Ihnen gute Besserung. / Tu noca-кувам побрзо оздравување/закрепнување*) не наиде на одговор од соговорникот, овој израз би можел да доведе до загрозување на лицето на соговорникот. Ако соговорникот одговори позитивно со *Благодарам* изразот може да стане вид на говорен чин кој ќе доведе до подобрување на изразот (или позитивен израз) на лицето. Експресивните говорни чинови се условени од одредени општествено-културни норми што може да се очекуваат од соговорниците во одреден контекст (Maíz-Arévalo 2017). Ако говорникот го поздрави соговорникот, говорникот би можел да има одредени социо-културни очекувања, додека соговорникот е општествено-културно задолжен да реагира и да го отпоздрави говорникот, т.е. во овој случај да се заблагодари на комуникантот.

3. Заклучок

Истражувањата и анализите кои се однесуваат и се поврзани со говорните чинови и со феноменот на учтивост се од голема важност за лингвистиката. Со анализата на јазичните единици кои се употребуваат во секојдневните говорни ситуации се овозможуваат нови сознанија во врска со општествената и социо-културната димензија на јазикот. Преку анализирање на ваквите јазични единици може да покажеме дека јазикот е всушност социјална и општествена појава, и дека преку јазикот говорителите го изразуваат тоа што го чувствуваат, спознаваат, мислат и го изразуваат својот внатрешен свет. Јазикот го разгледу-

ваме како отворен јазичен систем и како жива материја што со тек на времето постојано подлежи на разни промени и влијанија.

Користена и консултирана литература

А) На кирилица

1. Allwood, J. (1977). A critical look at speech act theory. In Logic, Pragmatics and Grammar, edited by Dahl, 53-99, Studentlitteratur, Lund.
2. Austin, J. L. (1975). How to do things with words. Urmson, J. O., Sbisà, Marina. (2nd ed.). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
3. Brown, P., & Levinson, S. C. (1987). *Politeness: Some universals in language usage*. Cambridge University Press.
4. Culpeper, J, Michael H. & Dániel Z. K. (2017). The Palgrave handbook of linguistic (im) politeness. London: Palgrave Macmillan.
5. Eelen, G. (2001). A Critique of Politeness Theories. Manchester: St. Jerome Publishing.
6. Goffman, E. (1967). *Interaction ritual: essays on face-to-face interaction*. Aldine.
7. Haugh, M. & Watanabe Y. (2017). (Im)politeness Handbook of Language in the Workplace, 65-76. Routledge, London.
8. Haverkate, H. (1993). Acerca de los actos de habla expresivos y comisivos en español. *Diálogos hispánicos* 12, 149–180.
9. Holmes, J. & Schnurr S. (2005). Politeness, humor and gender in the workplace: Negotiating norms and identifying contestation. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture* 1 (1), 121–49.
10. Leech, G. (1983). Principles of Pragmatics. London: Longman. Maíz-Arévalo, Carmen. 2017. Expressive speech acts in educational e-chats. *Pragmática sociocultural/ Sociocultural pragmatics*, 5(2), 151-178.
11. Locher, M. A. & R. J. Watts (2005). Politeness theory and relational work. *Journal of Politeness Research: Language, Behaviour, Culture* 1 (1), 9–33.
12. Maíz-Arévalo, C. (2017). Expressive speech acts in educational e-chats. *Pragmática sociocultural/ Sociocultural pragmatics*, 5(2), 151-178.
13. Norrick, N. R. (1978). Expressive illocutionary acts. *Journal of Pragmatics*, 2(3), 277
14. Searle, J. (1969). *Speech Acts: An Essay in the Philosophy of Language*. Cambridge University Press, Cambridge.
15. Searle, J. (1975). A taxonomy of illocutionary acts. In: Günderson, K. (Ed.), *Language, Mind and Knowledge*, vol. 7. University of Minnesota Press, Minneapolis, pp. 344-369.
16. Searle J. (1976). A Classification of Illocutionary Acts. *Language in Society*. Vol. 5, No. 1 (Apr., 1976), pp. 1-23. Cambridge University Press.
17. Searle J. (1979). *Expression and meaning: Studies in the theory of speech acts*. Cambridge, London, New York, Melbourne: Cambridge University Press.
18. Spencer-Oatey, H. D. M. (2008). *Culturally Speaking: Managing Rapport through Talk across Cultures* (2nd). London and New York: Continuum.
19. Tsoumou, J. M. (2020). Analyzing speech acts in politically related Facebook communication. *Journal of Pragmatics* 167, 80-97.
20. Tsoumou, J.M. (2021). A brief review of expressive speech acts and their correlations with (im)politeness in COVID-19 era. *Academia Letters*, Article 1715.
21. Weigand, E. (2010) *Dialogue: The Mixed Game*. Amsterdam and Philadelphia: John Benjamins

Б) На кирилица

- 22.** Едона В. (2021). Анализа на интерперсоналните дискурсни маркери во македонскиот и во албанскиот говорен јазик во споредба со англискиот. Докторска дисертација. УКИМ, Скопје.